

УДК 820:82.035:92

НАЗВИ ГРОШОВИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ БІБЛІЇ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ: СЕМАНТИЧНИЙ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Тетяна Ботвин

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
кафедра української мови,
вул. Т. Шевченка, 24, 82100 Дрогобич, Україна,
тел.: (0 32) 244 22384*

Виконано семантичний та культурологічний аналізи назв грошових одиниць, які функціонують у Старому Заповіті в українських перекладах Біблії ХІХ - ХХ століть (П. Морачевського, П. Куліша – І. Пулюя – І. Нечуя-Левицького, І. Огієнка, І. Хоменка, Р. Турконяка). Розглянуто в діахронному аспекті такі грошові вагові одиниці: *драхма, талант, шекель, міна, кесита, бека, гера*, простежено їхні значення на основі лексикографічних та енциклопедичних джерел.

Ключові слова: грошова одиниця, Біблія, діахронія, варіантність, переклад.

Сучасне мовознавство щораз частіше повертається до витоків духовності, різноаспектно досліджуючи сакральну сферу, у якій відображено мовно-ментальні та культурно-духовні процеси людства загалом, окремого етносу зокрема. Визначальне місце в дослідженнях релігійного стилю посідає Біблія. Історичний, лінгвофілософський аспекти перекладів Святого Письма українською мовою вивчали М. Жукалюк, В. Німчук, Д. Степовик, М. Тимошик, Н. Бабич. Семантичні особливості перекладів книг Святого Письма досліджували О. Горбач, М. Лесюк, А. Ковтун, Т. Мороз, П. Мацьків. Образні засоби текстів Біблії та релігійного стилю української мови аналізували Л. Шевченко, М. Лесюк, С. Лук'янчук, Н. Гуйванюк, Ю. Попойлик, Ю. Штибель. Фраземіку Біблії розглянуто в працях В. Волочая, М. Демського, О. Демської, Н. Сологуб, Л. Ткач. Попри значну кількість публікацій, у яких досліджено особливості семантики біблійного тексту, на особливу увагу заслуговують окремі, майже не вивчені тематичні групи лексики Святого Письма, зокрема й назви грошових одиниць.

Сьогодні відомо лише декілька перекладів Святого Письма українською літературною мовою. Серед них повні переклади О. Лободовського, П. Морачевського, П. Куліша - І. Пулюя - І. Нечуя-Левицького, І. Огієнка, І. Хоменка, Р. Турконяка та неповний переклад М. Шашкевича. Згадані переклади стали предметом зацікавлені українських мовознавців різних епох: П. Житецького, М. Комарова, О. Горбача, В. Німчука, А. Стародуба, С. Головащенко, Т. Мороз, А. Трембіцького та А. Трембіцького, Г. Наконечної, О. Дзери. На особливу увагу заслуговують праці І. Огієнка [10; 11; 12], у яких з'ясовується вимова біблійних імен, ритмічність мови Святого Письма, семантичні особливості (неточності) в перекладах Святого Письма, роль Біблії для вивчення літературної мови тощо. У дослідженнях О. Дзери подається історичний огляд українських перекладів Біблії, починаючи від Переяславського Євангелія і до перекладів ХХІ ст. Окреслено відмінність підходів до перекладу і проблема їхньої різночасової рецепції, при

цьому зазначається, що "Біблія як центральний текст європейської культури фактично не має загальнодоступного оригіналу, і саме її національні переклади визначають особливості біблійних мовних картин світу, які, відповідно, зумовлюють своєрідність авторських інтерпретацій" [3, с. 214]. Т. Мороз з'ясовує семантико-стилістичні особливості лексики перекладів книг Святого Письма, виконаних П. Кулішем та І. Пулюєм, у контексті формування та розвитку української літературної мови в другій половині XIX – на початку XX ст., у взаємозв'язку з нормотвірними настановами перекладачів та їхньою орієнтацією на дві форми історичного існування української мови – народнорозмовну та писемно-книжкову, а також у зіставленні з нормами сучасної української літературної мови [8].

Мета статті – здійснити семантичний та культурологічний аналізи назв грошових одиниць Старого Заповіту в українських перекладах Біблії XIX-XX століть (П. Морачевського, П. Куліша-І. Пулюя-І. Нечуя-Левицького, І. Огієнка, І. Хоменка, Р. Турконяка), їхню вербально-образну та культурологічну репрезентацію, що передбачає розв'язання таких завдань: проаналізувати функціональні та стилістичні особливості окресленої тематичної групи, розглянути їхню варіантність в діяchronії.

У старозавітні часи грошей у вигляді монет не існувало. Функцію грошей виконували золоті і срібні злитки (Пор.: І була вага золотих носових сережок, що він просив, тисяча й сімсот *шеклів золота*, крім оздобних місяців, і сережок, і пурпурових шат, що були на мідіянітянських царях, і окрім нашійників, що на шнях їхніх верблюдів (Суд 8:26), які відважувалися при взаєморозрахунках. Злитки золота, срібла чи їх сплавів, що були в обігу, мали досить точно визначену вагу і легко систематизувалися. Щоб міра ваги була законною та контролювалася, біля скрині (храму) встановлювали еталонні ваги та гирі. У повсякденній торгівлі використовували власні ваги, які носили в поясних ремнях разом з кам'яними гирями. Слово 'гроші' може означати і срібло, і золото (дорогоцінні метали): І Єгояким давав фараонові *срібла та золота*; тільки розклав це на Край, щоб давати те срібло на фараонів наказ, він стягав те *срібло та золото* з народу Краю за оцінкою землі кожного, щоб віддати фараонові Нехо (2Цар 23:35). Існував також натуральний обмін (худобу міняли на зерно чи навпаки): І вони припровадили *худобу* свою до Йосипа. І дав їм Йосип *хліба за коні, і за отари, і за череди худоби, і за осли*. І він того року постачав їм *хліб* за всю їхню *худобу* (Бут 47:17).

Грошовими ваговими одиницями були *драхма, талант, шекель, міна, кесита*. Найдавнішою грошовою ваговою одиницею, назва якої фіксується в Старому Заповіті, є *драхма* (Езд 2: 69; Езд 8: 27; Неєм 7: 70-72), 1 Хр 29: 7). Слово драхма грецьке запозичення (давньогрецьке *δραχμή*, латинське *drachma*) походить від давньогрецького *Δραχμή* 'драхма, міра ваги дорівнює 4.366 грамам, монета дорівнювала 6 оболам', спочатку в значенні 'стільки, скільки можна тримати в жмені', далі від давньогрецького *δράσσειν* 'хапати' (див. давньогрецьке *δράγμα* 'жменя') [16, с. 87]. Його поява відноситься до часів, коли засобом грошового обміну в Древній Греції були металеві чотиригранні прутики – оболи (давньогрецьке *ὄβολός* – 'крутив'), шість штук яких, затиснуті в жменю, і складали драхму. Своєю чергою, 100 драхм становили міну, а 60 мін – 1 талант, найбільшу давньогрецьку лічильну та вагову одиницю. Таким чином, 1 талант дорівнював 60 мінам, 6000 драхмам, 36 000 оболам [16, с. 88].

В українських перекладах Біблії у вказаних місцях назва *драхм (а)* як грошова вагова одиниця використовується частково в перекладі Івана Хоменка та послідовно в Пантелеїмона Куліша (Деякі голови родин подарували на роботу. Начальник дав у скарбницю 1000 *драхм* золотом, 50 жбанів і 530 священницьких риз; Деякі старшини в поколіннях причинились до роботи: Тиршата дав у скарбницю золотом тисячу *драхм*,

п'ятьдесят чаш, і п'ятьсот трийцять риз священницьких (Неем 7:70). Щоправда, в іншому місці Іван Хоменко послуговується назвою *дарії*: Дали вони на будову дому Божого: золота – 5 000 талантів та 10000 *даріїв*, срібла – 10000 талантів, міді – 18 000 талантів, а заліза – 100 000 талантів (1 Хр 29: 7). Назва *дарії*, очевидно, словотвірний новотвір Івана Хоменка, більш прийнятною є назви *дарик*, *дарейка*.

У перекладі І. Огієнка (Старому Заповіті) назва *драхма* відсутня, натомість вживається в Новому Заповіті (Матв 17: 24 2; Лук 15: 8–9; Дії 19: 19). У Старому Заповіті Іван Огієнко послуговується замість неї назвою *дарейки*: А частина голів батьківських родів дали на працю: намісник дав до скарбниці: золота тисячу *дарейків*, кропильниць п'ятдесят, священничих шат п'ятсот і тридцять (Неем 7:70). Зазначимо, що це слово не характерне для жодного іншого українського перекладу (у В. Хоменка – *дарії*). Дарейка (давньоперське дараявака, давньогрецьке. *дарейкос*, англійське *Daric*) перська високопробна золота монета, основа грошової системи Держави Ахеменідів. Монета отримала свою назву за зображенням на аверсі перського царя Дарія I, який почав її карбувати в ході своїх реформ (кінець VI ст. до н. е.). Цими монетами платили податки, вони ж служили для великої торгівлі не тільки в Персії, але й за її межами. Цар звичайно зображувався у вигляді схиленого лучника, через що монету іноді називають „лучником”. Карбування золотої монети було прерогативою тільки перського царя. Завдяки тому, що дарик містив всього 3% домішки, він протягом декількох століть посідав становище основної золотої монети в торговому світі. Випуск дариків був припинений з падінням держави Ахеменідів. Останні дарики карбували за Александра Македонського [16, с. 56].

У болгарських та російських енциклопедичних джерелах зазначено про те, що в одній з Книг Старого Заповіту (Хроніки) ведеться оповідь про те, як біблійний цар Давид збирає пожертви на будівництво храму. Разом з іншими грошовими ваговими одиницями в тексті згадано, що серед пожертв були і десять тисяч золотих монет **дариків** (вид. наше), враховуючи, однак, той факт, що Давид жив близько шести століть до початку карбування першого дарика, слід вважати наявність цього слова в Старому Заповіті скоріше анахронізмом чи наслідком відтворення тексту сучасним автором [19]. У словнику Брокгауза та Ефрона також серед грошей, які згадуються в Біблії, називають дарики [17, с.76]. Щоправда, в цьому джерелі також зазначається й таке: „Іноді дариком неправильно називають срібну давньоперську монету, вагою близько 5, 45 грамів, але насправді це сикл” [17, с. 77]. Існує думка, за якою перські дарики, завезені до Палестини юдеями, що поверталися з вавилонського полону в VI ст. до Різдва Христового, називали даркмони, згодом – драхми [7 I, с 45]. Навіть якщо це так, то в Біблії заміна дариків на драхми не коректна з огляду на різні хронологічні межі функціонування цих монет. Послідовне відтворення назви *драхма* назвою *дарик* ми знаходимо в російському перекладі архімандрита Макарія (Цей переклад здійснено в другій половині XIX століття на основі масоретського тексту) : И дали на строение дома Божия золота пять тысяч талантов, и десять тысяч **дариков** (вид. наше), и серебра десять тысяч талантов, и меди восемнадцать тысяч талантов, и железа сто тысяч талантов [Пар 29: 7]. Можливо, І. Огієнко був ознайомлений з цим текстом, можливо, користувався болгарськими чи іншими перекладами Біблії? Зрозуміло, що він був переконаний в правильності саме такого перекладу, адже в Новому Заповіті лексема *драхма* ним вживається неодноразово: Або яка жінка, що має десять *драхм*, коли згубить *драхму* одну, не засвічує світла, і не мете хати, і не шукає уважно, аж поки не знайде? (Лук 15:8). Звертаємо увагу на те, що тут назва *драхма* має значення грошової одиниці, власне монети. Як відомо, вагові та грошові одиниці (монети) мали однакові назви.

У Старому Заповіті досить поширеною ваговою одиницею, яку використовували як грошовий еквівалент, був талант (грецьке *ταλαντων*, латинське *talentum* - буквально 'вага') – найбільша вагова і грошово-лічильна одиниця, що згадується в біблійному тексті [16, с. 324]. Назва *талант* могла стосуватися не тільки золотих та срібних злитків (грошових заміників), але й міді, заліза, які не використовувалися як грошові відповідники: І дали вони на роботу Божого дому золота п'ять тисяч талантів та десять тисяч дарейків, і срібла десять тисяч талантів, і міді десять тисяч і вісім тисяч талантів, а заліза сто тисяч талантів (1Хр.29:7). Хоча мідь та залізо не були великою цінністю в ті часи і не завжди точно облікувалися (пор.: І ось я в скудоті своїй заготовив для Господнього дому сто тисяч талантів золота та тисячу тисяч талантів срібла, а для міді та для заліза нема ваги, бо безліч того; і дерева, і каміння заготовив я, а ти до них додаси (1Хр.22:14). У першій книзі Хроніки (Параліпоменон) натрапляємо здавалось би на вживання назви *талант* як грошової одиниці (монети): І сказав Амація до Божого чоловіка: А що робити з тією сотнею талантів, що я дав Ізраїлевому війську? А Божий чоловік відказав: Господь може дати тобі більше від цього! (2Хр 25:9). Проте контекст ці припущення спростовує. У тексті зі стилістичною метою пропущено словоформу срібла, яка наявна в попередніх рядках: І найняв він із Ізраїля сотню тисяч хоробрих вояків за сотню *талантів срібла* (2Хр.25:6). Якщо назва *талант* як одиниця ваги в Старому Заповіті вживається досить часто (більше 40 разів) у різних книгах, то в Новому Заповіті на *талант* як назву монети натрапляємо лише в Євангелії Матвія у притчі про таланти (п'ять талантів) (Мв 25, 14–30). Існує думка про те, що та ж притча описана також в Євангелії від Луки (Лк 19: 11–28), у якій замість монети *талант* вжито *міну*.

Як твердять богослови, не можна вважати, що притча про десять мін – це повторення притчі про п'ять талантів. І тут відмінність щодо назв монет не є визначальною. Відмінності тут подійні та сенсові. Як зазначає отець о. Роман Лаба на шпальтах католицького релігійно-суспільного часопису "Credo", "Притчу про міни Ісус розповідає в домі Закхея у Єрихоні, натомість притчу про таланти, скоріш за все, говорить на Оливній горі незадовго до своїх Страстей, в останній тиждень свого земного життя. Також можемо побачити інші відмінності. У притчі про таланти господар роздає згідно зі здібностями кожного: одному п'ять, іншому два, ще іншому один талант, а в притчі про міни усі слуги отримують однаково: по одній міні. Під час розрахунку господар робить розрізнення між ними: у притчі про таланти для всіх лунає одне запрошення – Увійди в радість свого Пана, натомість у притчі про міни – один зі слуг отримав владу над десятьма містами, інший над п'ятьма"...[20].

Основною старозавітною одиницею ваги був *шекель*. Слово *шекель* походить від івр. לשקול, що означає 'зважувати'[16, с. 402]. Згадка про *шекелі* як міри ваги датується другим тисячоліттям до н. е. Він поділяється на півшекля, або 'бека' (Бут 24: 22) і ¼ шекля – чверть шекля (1 Сам 9: 8). У книзі Неемії трапляється також 1/3 шекеля: І поставили ми собі за обов'язок, щоб давати нам *третину шекля* в рік на службу дому нашого Бога (Неем 10: 33). Знаходимо також поділ шекля і на двадцять частини під назвою 'гера' (Вих 30: 13). У давнину *шекель* був мірою маси золота і срібла – більше срібла, ніж золота – цінність золота була приблизно в 13 разів вищою срібла, але не тільки (пор.: А держак списа його як ткацький вал, а вістря спису його шістьсот *шеклів заліза*. А перед ним ходив щитонша (1Сам 17:7); І був Ішбі в Нові, що з нащадків Рафи, а вага його списа три сотні *шеклів міді*, і оперезаний він був новою зброєю. І він сказав, щоб забити Давида (2Сам.21:16).

Шекелі були народні (звичайні) і святі (священні): Оце дасть кожен, що переходить на переліку: половину шекля, на міру *шеклем святині*, двадцять гер той шекель;

половина цього шекля приношення для Господа (Вих 30:13). В аналізованих українських перекладах маємо *шеклі святині*, а не священні. У другій книзі Самуїла згадано *шекелі царські*: А коли він *голив* свою голову, – а *голив* він щороку, бо тяжке було волосся на ньому, тому *голив* його – то важив волосся голови своєї на двісті *шеклів царської ваги* (2 Сам 14:26). Порівнюючи цитований переклад І. Огієнка з іншими українськими перекладами Р. Турконяка, І. Хоменка, П. Куліша (пор.: І коли він *стриг* свою голову і було, що він *стригся* на початку року, бо тяжіло на ньому (волосся), і як він *стриг* її, волосся його голови важило двісті сиклів за *царським сиклем*; Коли *стриг* він собі голову, – а *голив* він її щороку, бо волосся було йому тяжке, – *стриг* він його, і важило воно, оте волосся з його голови, двісті *шеклів царської ваги*; Як він *стриг* на голові волоссе, а *стригся* він що року, бо волосся в його було стільки, що йому було важко, то волоссе з голови його важило двісті *секлів по царській вазі* (2 Сам 14:26), зазначаємо на не зовсім вдалому відтворенні цього тексту, особливо закінчення рядка („тому *голив* його – то важив волосся голови своєї на двісті *шеклів царської ваги*”) є семантично і граматично помилковим, не кажучи вже про використання лексеми *голити* замість *стригти*. Наведені ж інші переклади не викликають зауваг, щоправда, в українському перекладі І. Хоменка використано лексеми *стригти* і *голити*, хоча в оригіналі маємо лише одну лексему, як і в українських перекладах П. Куліша та Р. Турконяка.

Деякі дослідники вважають, що ”вираз ‘святий шекль’, можливо, вказував на те, що вага мала бути точною або ж мала відповідати еталону ваги, який зберігався у святому наметі” [14, с. 657]. Що стосується царського шекеля, то це міг бути або еталон ваги, який зберігався в палаці, або шекель, що відрізнявся від звичайного. Якщо з трактуванням назви *святий шекель* можна погодитися, адже на це вказується багатьох місцях Біблії, скажімо, у всіх книгах п’ятикнижжя Мойсеєвого, то припущення про *царський шекель* як еталон ваги, що зберігався в царських палацах, не підтверджується Біблійним текстом. У перекладі П. Куліша натрапляємо на фонетичний варіант цього слова: Ось що мусять вони давати: всі що переходити муть до перелічених, пів *секеля*, після *секеля* сьвятині (двайцять гер один *секель*) пів *секеля* яко приніс Господеві. Очевидно, така назва є наслідком контамінації вимови та написання. Коли ж йшлося про народний (звичайний) шекель, використовувалося лише слово *шекель* (без атрибуту): І зробив цар Соломон дві сотні великих щитів із кутого золота, шість сотень *шеклів* кутого золота йшло на одного щита (2Хр 9:15). У перекладі Р. Турконяка фіксуємо тільки назву *сикль*: Сказав же чоловік до Йоава: І як зважуть мені в руки тисячу сиклів срібла, не накладу мою руку на сина царя, бо цар заповів в наші уха тобі і Авессі і Еттю кажучи: Бережіть мені хлопця Авессалома (2 Сам 18: 12). Назва *сикль* характерна для російських перекладів Біблії і відображає латинську традицію написання цієї назви (лат. siclos).

Зі всіх мір ваги *шекель* найчастіше вживається в Старому Заповіті (понад 100 разів), хоча в Новому Заповіті відсутній і як вагова, і як грошова одиниця. Це пояснюється, вірогідно, тим, що за часів правління Понтія Пилата на теренах Палестини торговельні відносини здійснювалися винятково грецькими та римськими грішми.

У деяких українських перекладах (І. Огієнка, І. Хоменка, П. Куліша,) функціонує назва *півшекля*: І сталося, як перестали верблюди пити, то взяв той чоловік золоту сережку, *пів шекля* вага її, і два наручні на руки її, на десять шеклів золота вага їм (Бут 24: 22). У перекладі Р. Турконяка в цьому рядку відсутня назва *шекль* (*півшекля*) замість неї вжито назву *драхма*, крім того замість іменника *вага* функціонує гіпонім *міра* (Сталося ж, коли всі верблюди скінчили пити, взяв чоловік золоті кульчики *міркою драхми* і дві запинки на її руки, десять *мір* золота вони (Бут 24: 22). Дві драхми становили дидрахму, яка дорівнювала

половині шекля (ваговим еквівалентом). Тому заміну назви *півшекля на дидрахму* можна зрозуміти, але заміна назвою *дидрахми шекеля* є помилковою (Пор. переклад Р. Турконяка та І. Огієнка: Ні, пане: Бо я чув, що земля чотириста *дидрахм* срібла, що ж було б це між мною і тобою? Ти ж поховай твого мерця; Пане мій, послухай мене! Земля чотирьох сотень *шеклів* срібла, що вона поміж мною та поміж тобою? А небіжку свою поховай! (Бут 23: 15).

Півшекля мав також назву *бека*. В українських перекладах Біблії І. Огієнка, І. Хоменка на цю назву натрапляємо лише один раз у книзі Виходу: На голову *бека*, цебто половина шекля на міру шеклем святині для кожного, хто переходив при переліку від віку двадцяти літ і вище, для шостисот тисяч і трьох тисяч і п'ятисот і п'ятидесяти (Вих 38:26). У перекладі П. Куліша її нема.

Ще однією ваговою одиницею Старого Заповіту є *міна*. Міна (також 'мане', 'мінах', івр. מנא) – одна з найпоширеніших (поряд з талантом і шекелем) давньоєврейських вагових і лічильно-грошових одиниць. Її вага становила одну шістдесятю шекля: А шекель двадцять герів; двадцять шеклів, двадцять і п'ять шеклів, та п'ятнадцять шеклів буде вам *міна* (Єз 45:12). На полях Святого письма цю назву ми знаходимо лише в декількох місцях: У Старому Заповіті – в книгах Неемії, Ездри та Єзекіїль (А що дала решта народу: золота двадцять тисяч дарейків, а срібла дві тисячі *мін*, а священничих шат шістдесят і сім (Неем 7:72). У Новому Заповіті вживається лише в Євангелії від Луки – в уже згадуваній притчі про десять мін (Лук. 19: 11-28). Погляд на те, що саме від назви цієї одиниці ваги походить сучасне слово монета, а також відоме англійське *money* зі значенням 'гроші' є виявом народної етимології в ліпшому випадку. Насправді слово *монета* – запозичення з латинської мови *moneta* (монета, гроші, чекан, монетний двір), походить від назви імені богині Юнони Juno Moneta, оскільки монетний двір був у давньому Римі при її храмі; ім'я Moneta пов'язувалося з готським мепор 'місяць' (первісно Juno Moneta – 'богиня Місяця' або з латинським moneo 'нагадую, віщую, надихаю наставляю' [5, т. III, с. 507]. Відповідно, в англійській мові від цього титулу з'явилася загальна назва грошей *money*.

Слово *тера* в перекладі з давньоєврейської означає 'зерно'. Тера – двадцята частина священного шекля, найменша одиниця єврейського ваги: А вся оцінка твоя буде шеклем святині, двадцять *тер* буде шекель (Лев 27:25). Вживається декілька разів лише в Старому Заповіті – у книгах Виходу, Левитів, Числах, Єзекіїля. У Перекладі Р. Турконяка відсутня, на її місці натрапляємо на назву *обол*: І це те, що дадуть ті, що проходять перепис. Пів дидрахми, що є згідно з святою дидрахмою. Двадцять *оболів* до дидрахми. А пів дидрахми дань Господеві (Йов 42: 11).

На полях Старого Заповіту згадується *кесита* як вагова чи грошова одиниця (двічі – у книгах Йова та Ісуса Навина). Її походження є найменш дослідженим. У словнику Вихлянцева зазначається, що це грошова одиниця, різновид монети – злиток срібла із зображенням вівиці, інші джерела (Септуагінта) вказують на інше зображення на ній (ягняти). В українському перекладі Р. Турконяка – *ягниці*: Й ізраїльські сини винесли з Єгипту кості Йосифа і закопали в Сікімах в часті поля, яке Яків придбав від Аморреїв, що жили в Сікімах, за *сто ягниць* і дав його Йосифові в насліддя (Іс. Навин 24: 32), у І. Хоменка та П. Куліша – *срібняки* (Іс. Навин 24: 32), лише в І. Огієнка – *кесити* – А Йосипові кості, які Ізраїлеві сини винесли були з Єгипту, поховали в Сихемі, на ділянці поля, що купив був Яків від синів Гамора, Сихемового батька, за *сто кеситів* (Іс. Нав. 24:32). Як відомо, гроші у вигляді монет з'явилися значно пізніше подій, описаних у Старому Заповіті, тому припущення про *кеситу* як монету малоімовірно, тим більше, що вона не згадано в Новому Заповіті. Те ж саме стосується *срібняків*. Можливо, це був злиток срібла певної ваги, що формою нагадував ягня, але даних про це недостатньо.

Отже, назви грошових одиниць, які функціонують в Старому Заповіті в українських перекладах Біблії XIX-XX століть, в основному відображають оригінал тексту (Це стосується передусім таких назв, як *драхма, талант, шекель*). Простежується невідповідність, варіантність щодо відтворення інших грошових одиниць: *міни, гери, кесити*, яка зумовлена джерелами перекладу, традиціями, досвідом перекладачів. Перспективи подальших досліджень з обраної проблематики вбачаємо у вивченні інших тематичних груп біблійного тексту (соматизмів, назв представників духовенства тощо).

1. Біблія (четвертий повний переклад з давньогрецької мови) / Переклад ієромонаха о. Рафаїла (Романа Турконяка). – Київ : Українське Біблійне Товариство, 2011.
2. Біблія, або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту; [пер. проф. Івана Огієнка]. – Київ : Українське Біблійне Товариство, 2012.
3. Дзера О. В. Історія українських перекладів Святого Письма / Іноземна філологія [Текст] : укр. наук. зб. – Вип. 127. – Ч. 2 / О. В. Дзера; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – С. 214–222.
4. Євангеліє / переклад Пилипа Морачевського, 1863р. // Електронний ресурс: режим доступу <http://www.parafia.org.ua>.
5. Етимологічний словник української мови: В 7-и т. / [АН УРСР, Ін-т мов-ва ім. О. О. Потебні; [редкол. О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1982–2012.
6. Мацьків П. В. Українські переклади Біблії: семасіологічний аспект / П. В. Мацьків // Вісник Сумського державного університету : Збірник наукових праць. Серія Філологічні науки. – Суми, 2006. – №11 (95). – С.168–172.
7. Мень А. Библиологический словарь / Мень А. - М.: Фонд имени Александра Меня, 2002 (3 т.: т.1 - 605, т. 2 - 558, т. 3. - 526).
8. Мороз Т. В. Лексика перекладів книг Святого Письма у контексті розвитку української літературної мови в другій половині XIX – на початку XX століття: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Тетяна Василівна Мороз Т.В.; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці, 2007. – 20 с.
9. Німчук В. Українські переклади Святого Письма / Василь Німчук // Das Ukrainische als Kirchensprache (Українська мова в церквах). – Slavische Sprachgeschichte / Herausgegeben von Michael Moser. – Wien, 2005. – Band 1. – S. 15–64.
10. Огієнко І. Вимова біблійних імен / Іван Огієнко // Рідна мова. – 1938. – №9. – 337 с.
11. Огієнко І. Непорозуміння в перекладах Святого Письма / Іван Огієнко // Рідна мова. – 1938. – №11. – С.385-400.
12. Огієнко І. Ритмічність мови Святого Письма / Іван Огієнко // Рідна мова. – 1939. – №10. – С. 225–239.
13. Святе Письмо Старого та Нового Завіту / Пер. І. Хоменка. – Ватикан : Editorial Verbo Divino, 1990.
14. Словарь библейского богословия // Под ред. Ксавье Леон-Дюфура. – Bruxelles. – 1990. – 1288 с.
15. Святе Письмо Старого і Нового Завіту / Пер. П. Куліша, І. Левицького і І. Пулюя. – К : Українське Біблійне Товариство, 2003.
16. Фенглер Х. Словарь нумизмата : [Пер. с нем.] / Х. Фенглер, Г. Гироу, В. Унгер. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Радио и связь, 1993. – 406 с.
17. Фритц Р. Библиейская Энциклопедия Брокгауза // Ринекер Фритц, Майер Герхард. – Кременчуг, 1999. – 1088 с.

18. Шевченко Л. Біблія і становлення української літературної мови / Лариса Шевченко // Мовознавство. – 2004. – № 5–6. – С. 56–61.
19. Wikipedia Електронний ресурс// Режим доступу : <https://bg.wikipedia.org/wiki/>.
20. Часопис credo /Електронний ресурс : режим доступу : <http://www.credo-ua.org/2011/1>.

*Стаття надійшла до редколегії 30. 04. 2017
доопрацьована 30. 06. 2017
прийнята до друку 25. 08. 2017*

THE NAMES OF MONETARY UNITS IN THE UKRAINIAN TRANSLATION OF THE BIBLE in the XIX-XXth centuries: A SEMANTIC AND CULTURAL ASPECTS

Tatiana Botvyn

*Drohobych state pedagogical University Ivan Franko,
Ukrainian language Department,
T. Shevchenko street, 24, Drohobych 82100, Ukraine,
tel: (0 32) 244 22283*

The article is devoted to semantic and cultural analysis of the names of monetary units, which operate in the old Testament in the Ukrainian translations of the Bible in the XIX-XX th centuries (by P. Marachevskyi, P. Kulish–I. Nechuy-Levytskyi, I. Ohienko, I. Khomenko, R. Turkonyak). Considered such monetary weight unit: drachma, talent, shekel, Mina, Casita, Beck, era in diachronic aspect, traces of them on the basis of lexicographical and encyclopedic sources.

Ancient money-weight unit whose name is recorded in the old Testament, is the drachma. In the Ukrainian translations of the Bible in these places the name drachmas (a) as the monetary unit of weight used in part in the translation of Ivan Khomenko and consistently in Panteleimon Kulish. However, in another place Ivan Khomenko is called Darya. The name Daria, obviously, derivational neoplasm of Ivan Khomenko, more acceptable name is Darik, daraka. In Ivan Ohienko's translation (the old Testament), the name drachma is missing, but used in the New Testament. In the old Testament John James uses instead of her name draki.

In the old Testament quite a common weight unit was used as a cash equivalent, was talent. The name talent could concern not only of gold and silver ingots (money substitutes), but also copper, iron which have not been used as cash equivalents. Old Testament the basic unit of weight was the shekel. The NIS was the national (common) and Holy (sacred).

The names of monetary units, which operate in the old Testament in the Ukrainian translations of the Bible in the XIX-XXth centuries, largely reflect the original text (This applies primarily to such names as drachma, a talent, a shekel). There is a mismatch, variation of play other monetary units: mines, Hera, Kesici, which is due to the sources of translation, tradition, experience translators.

Key words: currency, Bible, diachrony, variation, translation.